

Text de l'avantprojecte de llei sobre la localització i la identificació de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista

L'article 54 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya disposa que «la Generalitat i els altres poders públics han de vetllar pel coneixement i el manteniment de la memòria històrica de Catalunya com a patrimoni col·lectiu que testimonia la resistència i la lluita pels drets i les llibertats democràtiques» i, al mateix temps, insta a adoptar totes «les iniciatives institucionals necessàries per al reconeixement i la rehabilitació de tots els ciutadans que han patit persecució com a conseqüència de la defensa de la democràcia i l'autogovern de Catalunya» i insta també al «reconeixement de totes les persones que han patit persecució a causa de llurs opcions personals, ideològiques o de consciència».

La present llei emana, doncs, directament de l'esmentat article 54, donant-li compliment en el doble sentit apuntat en l'Estatut: reconèixer i rehabilitar la memòria de tots els que varen patir «persecució com a conseqüència de la defensa de la democràcia i l'autogovern de Catalunya» o «a causa de llurs opcions personals, ideològiques o de consciència». És, en aquest sentit, complementària de la Llei del Memorial Democràtic i, al mateix temps, concreta normativament la Moció 217/VI del Parlament de Catalunya «sobre la recuperació de la memòria històrica, especialment pel que fa al reconeixement de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la postguerra», aprovada en el Ple del 31 de març de 2003, en què s'instava al Govern a «culminar el mapa de tots els llocs on hi ha fosses comunes a Catalunya», «elaborar ... un cens de les persones desaparegudes a Catalunya durant la Guerra Civil i la postguerra immediata que puguin estar enterrades de manera irregular o en fosses comunes...», «preveure els mitjans materials i personals necessaris... per a rescatar i classificar les restes humanes», «dur a terme els treballs de recuperació per mitjà de l'exhumació de les restes humanes de les fosses comunes» i «dignificar les fosses comunes localitzades... perquè les noves generacions puguin mantenir viva una part de llur memòria». Finalment, la llei dona cobertura a la tasca iniciada per la Generalitat de Catalunya per recuperar la memòria històrica de totes aquelles persones que van ser executades i enterrades en fosses comunes durant la Guerra Civil i la postguerra i, alhora, reconeix el dret dels familiars a instar l'exhumació de les restes i a disposar sobre llur destí.

El cop d'Estat del 18 de juliol de 1936 contra el govern constitucional de la II República, representat a Catalunya pel govern de la Generalitat, va donar pas a una llarga i cruenta Guerra Civil que, a ambdues rereguardes, es traduí en un esclat de

violència que costà la vida a desenes de milers de persones. Especialment entre els mesos de juliol i octubre de 1936 es generalitzen les detencions arbitràries, les tortures, les execucions extrajudicials i les inhumacions clandestines. Acabada la Guerra Civil, la repressió institucionalitzada pels vencedors, en forma de Consells de Guerra sense cap mena de garanties jurídiques, continuarà durant una llarga postguerra.

La primera acció per procedir a l'exhumació i identificació de les persones víctimes de les execucions extrajudicials i de les inhumacions clandestines a Catalunya fou duta pel Tribunal de Cassació de Catalunya el 1937 a instàncies del govern de la Generalitat. En el cas de les autoritats rebels, les primeres disposicions sobre regulació de les exhumacions i trasllats de restes i desapareguts s'adopten el mes d'octubre de 1936 i s'ampliaran un cop acabada la guerra, però només afecten, en aquest darrer cas, a les víctimes de la repressió republicana, condemnant a l'oblit les víctimes de la repressió franquista, les despulles de les quals reposen encara ara, molt sovint, en fosses comunes de localització no sempre coneguda. En una situació similar es troben nombroses fosses de soldats –republicans i, àdhuc, franquistes– enterrats a prop de les línies dels fronts o dels hospitals de campanya i militars.

Així doncs, la majoria –encara que no totes– de les persones executades en territori republicà varen ser localitzades, exhumades, identificades i enterrades en els seus llocs d'origen segons les disposicions dictades el 1936 i després de la Guerra Civil. Tot el contrari del que va succeir amb els republicans executats pel franquisme que varen restar exclosos de les esmentades disposicions. Aquell distint tracte legal envers les víctimes republicanes, va causar a llurs familiars un patiment addicional que s'ha perllongat fins el dia d'avui i que constitueix encara per a ells una vulneració del principi d'igualtat de l'article 14 de la Constitució, que estableix que tots els ciutadans “són iguals davant la llei, sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixença, raça, religió, opinió o qualsevol altre condició o circumstància personal o social”.

En conseqüència, l'objectiu principal i prioritari de la present llei, és el reconeixement i la recuperació, si s'escau, de les despulles de totes aquelles persones –civils i soldats– desaparegudes i/o que van ser executades i enterrades en fosses comunes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, amb independència de les opcions ideològiques, personals o de consciència que les varen fer víctimes de la repressió, per la qual cosa procedeix a crear el marc jurídic i els mecanismes necessaris per a la localització i identificació de les persones desaparegudes: cens de persones desaparegudes, mapes de fosses, identificació de les restes, etc. La llei reconeix també el dret dels familiars a instar-ne l'exhumació, recuperar-ne les restes i disposar de llur destí. D'aquesta manera, la llei fa efectiu el dret de tota societat a

conèixer la realitat del passat –per dura que sigui- i, en el present cas, les circumstàncies en les quals es van produir les desaparicions i les vulneracions dels drets humans comeses durant la Guerra Civil i la postguerra. La llei dona així compliment a l'article 54 de l'estatut d'Autonomia de Catalunya, a la Moció 217/VI del Parlament de Catalunya i complementa els objectius fixats en la Llei del Memorial Democràtic.

Article 1

Objecte

Aquesta llei té per objecte restablir la dignitat de les persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, fer efectiu els drets dels seus familiars a obtenir informació sobre el destí dels seus parents, si escau, a recuperar-ne les restes i, si això no fos possible, a la senyalització del lloc de l'enterrament i la seva recuperació com a espai de memòria.

També és objecte de la llei satisfer el dret de tota societat a conèixer la veritat dels fets esdevinguts i les circumstàncies en les quals es van produir les desaparicions i les vulneracions dels drets humans comeses durant el període esmentat.

Article 2

Localització i identificació de les persones desaparegudes

1. L'Administració de la Generalitat de Catalunya ha de procurar la localització i la identificació de les persones desaparegudes en campanya, en captivitat o de manera forçosa, durant la Guerra Civil i la dictadura franquista, el parador de les quals s'ignori.

2. Als efectes d'aquesta llei s'entén per desaparició forçosa de persones l'aprehensió, la detenció o el segrest de persones pels poders públics o una organització política o sindical o amb la seva autorització, suport o aquiescència, seguit de la negativa a admetre tal privació de llibertat o a donar informació sobre l'estat o el parador d'aquestes persones, amb la intenció de deixar-les fora de l'emparament de la llei.

Article 3

Persones legitimades per instar la localització i identificació de les persones desaparegudes

1. Poden sol·licitar la realització de les gestions adients per a la localització i la identificació de les persones a què fa referència l'article 2 les persones que n'haguessin estat cònjuges, les persones que hi haguessin estat vinculades amb una relació de convivència anàloga a la conjugal, els descendents directes, els parents consanguinis o per adopció fins al tercer grau, i les entitats sense afany de lucre que compleixin les seves funcions majoritàriament a Catalunya i que incloguin el desenvolupament d'aquestes activitats entre les seves finalitats estatutàries. També podran fer-ho les institucions públiques i privades sense finalitat de lucre que tenen la recerca històrica entre les seves finalitats estatutàries.

2. Les despeses derivades de les actuacions per a la localització i la identificació de les persones desaparegudes són a càrrec de l'Administració de la Generalitat de Catalunya.

Article 4

El Cens de Persones Desaparegudes

1. El Cens de Persones Desaparegudes es configura com un registre administratiu de caràcter públic en el qual s'han d'inscriure les dades de les persones desaparegudes a què fa referència l'article 2.1, que puguin permetre la seva localització i identificació i en relació amb les quals s'hagi sol·licitat l'actuació de l'Administració de la Generalitat de Catalunya. La inscripció en el Cens de Persones Desaparegudes requereix el consentiment exprés i per escrit de la persona sol·licitant.

2. Reglamentàriament s'han de determinar les dades de les persones desaparegudes i les circumstàncies de la desaparició que han de ser objecte d'inscripció en el Cens, així com el model dels formularis, en suport paper i en suport electrònic, que s'han d'utilitzar.

Article 5

Protecció de les dades de caràcter personal

En relació amb les dades de caràcter personal associades al Cens de Persones Desaparegudes que no tinguin caràcter públic i d'acord amb allò establert a la Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal, i el Reglament de mesures de seguretat dels fitxers automatitzats que continguin dades de caràcter personal, aprovat pel Reial decret 994/1999, d'11 de juny, l'Administració de la Generalitat de Catalunya ha d'adoptar les mesures d'índole

tècnica i organitzativa necessàries per garantir la seguretat de les dades de caràcter personal i evitar-ne l'alteració, pèrdua, tractament o accés no autoritzat, atesa la tecnologia disponible, la naturalesa de les dades especialment protegides i els riscos a què es troben exposades. L'Administració de la Generalitat de Catalunya ha d'adoptar respecte d'aquestes dades mesures de seguretat de nivell alt.

Article 6

Mapes de localització

1. L'Administració de la Generalitat de Catalunya, amb la col·laboració, si escau, d'altres institucions públiques o privades sense finalitat de lucre que tenen la recerca històrica i arqueològica entre les seves finalitats estatutàries, ha d'elaborar els mapes en què figurin els indrets i els espais dins el territori de Catalunya en els quals es localitzen o, d'acord amb les dades disponibles, es presumeix que es poden localitzar les restes de les persones a què fa referència l'article 2.1.

2. La documentació cartogràfica i geogràfica amb les localitzacions a què es refereix l'apartat anterior, així com les informacions complementàries disponibles s'han de posar a disposició de les persones interessades i del públic en general en suport analògic i digital en els termes que es determinin reglamentàriament.

3. Les àrees incloses en els mapes han de ser objecte d'especial preservació per part de les persones que en siguin titulars, de conformitat amb allò establert a les diferents figures del planejament i de l'ordenació del sòl.

4. El Govern pot establir mecanismes i acords de col·laboració i cooperació amb els Governos de l'Estat i d'altres comunitats autònomes i amb les entitats locals per tal d'elaborar els documents cartogràfics i geogràfics d'abast supraautonòmic o supramunicipal que es considerin adients.

Article 7

Localització i identificació de restes

1. Correspon a l'Administració de la Generalitat de Catalunya realitzar les actuacions necessàries per tal de localitzar i, si s'escau, identificar les restes de les persones a què fa referència l'article 2.1.

2. Les actuacions a què es refereix l'apartat anterior s'han d'iniciar sempre d'ofici, per iniciativa del departament competent en matèria de memòria democràtica, per petició raonada d'altres administracions públiques, que en cap cas és vinculant, a

instància d'institucions de recerca sense finalitat de lucre competents per a la recuperació i estudi de dades històriques i arqueològiques relacionades amb els desapareguts, o a sol·licitud de les persones físiques o jurídiques a què es refereix l'article 3.1. Aquesta petició haurà de comptar amb les proves documentals o amb la relació d'indicis que justifiquin l'actuació sol·licitada.

3. En qualsevol cas, l'Administració de la Generalitat de Catalunya ha de comunicar a les persones o a les Administracions sol·licitants la iniciació o no de les actuacions. En aquest últim cas, haurà d'indicar els motius pels quals no escau la iniciació d'actuacions i els recursos administratius que es poden interposar.

Article 8

Actuacions associades a la localització i a la identificació

1. Les actuacions a què es refereix l'article 7.1 impliquen, en tot cas, la realització d'estudis de caràcter històric, arqueològic i antropològic -incloent-hi la prospecció, l'excavació i els estudis analítics pertinents- adequats per determinar els fets i les circumstàncies de la desaparició, siguin personals o socials per a la localització de les restes, la identificació de les persones i si escau, per la senyalització del lloc i la seva recuperació com a espai de memòria i l'estudi i la divulgació dels fets socials i històrics associats a la desaparició, particularment els relacionats amb la causa determinant de la mort.

3. Reglamentàriament s'han d'establir el procediment i les condicions perquè les persones a les quals es refereix l'article 3.1 o les entitats que actuïn en el seu nom puguin recuperar les restes per traslladar-les. Les restes que hagin estat traslladades i no siguin reclamades han de ser inhumades en el cementiri corresponent al terme municipal en què es van trobar.

Article 9

Mitjans d'actuació

El departament competent en matèria de memòria democràtica executa les actuacions relacionades a l'article 7.1 directament, amb mitjans propis o aliens. A aquests efectes, pot subscriure convenis de col·laboració amb altres administracions públiques, Universitats o entitats privades sense afany de lucre que tinguin entre les seves finalitats estatutàries la realització d'aquest tipus d'activitats i que comptin amb els professionals adients per a la realització d'aquest tipus d'activitats i que acreditin la capacitat científica necessària.

Article 10

Descobriments de restes

Les persones que descobreixin per atzar restes que puguin correspondre, de manera versemblant, a les persones a què es refereix l'article 2.1 d'aquesta llei han de fer saber, en el termini de set dies naturals a l'Administració de la Generalitat de Catalunya o a l'Ajuntament corresponent, el qual ha de comunicar el descobriment a la Generalitat en el termini de 48 hores, per tal que adopti, si s'escau, les mesures adients per a la seva preservació.

Article 11

Accés als espais i terrenys afectats per les actuacions de localització i identificació

1. La realització dels treballs relacionats amb les actuacions a què fan referència els articles 7.1 i 8.1 d'aquesta llei tenen la consideració de fins d'utilitat pública o interès social als efectes de permetre, si s'escau i d'acord amb els articles 108 a 118 de la Llei d'Expropiació Forçosa de 16 de desembre de 1954, l'ocupació temporal dels terrenys on hagin de realitzar-se.

2. En el cas de terrenys de titularitat privada, s'ha de sol·licitar el consentiment de les persones titulars dels drets afectats sobre els terrenys en què es trobin les restes. En cas que no s'obtingui el consentiment, l'Administració de la Generalitat de Catalunya pot autoritzar l'ocupació temporal, prèvia audiència de les persones titulars dels drets afectats i amb l'establiment de la indemnització corresponent.

Article 12

La Comissió Assessora sobre persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista

1. Es crea la Comissió Assessora sobre persones desaparegudes durant la Guerra Civil i la dictadura franquista com a òrgan col·legiat de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, de participació externa, amb funcions consultives i d'assessorament en relació amb les actuacions regulades en aquesta llei.

2. La Comissió Assessora s'adscriu al departament competent en matèria de memòria democràtica i es regeix pel que fa a la seva organització i funcionament pel seu reglament, que ha de ser aprovat pel Govern, i per allò que disposa la legislació

vigent en matèria d'òrgans col·legiats de l'Administració de la Generalitat de Catalunya.

3. La Comissió Assessora té la composició següent:

- Cinc persones membres designades pels departaments de l'Administració de la Generalitat de Catalunya amb competències relacionades amb les matèries regulades per aquesta llei.
- Dues persones membres, una de les quals designada per la Federació de Municipis de Catalunya i una per l'Associació Catalana de Municipis i Comarques.
- Cinc persones membres, professionals i acadèmics de reconegut prestigi en el camp de l'arqueologia, l'antropologia, la medicina forense, la història contemporània i el dret, respectivament.
- Dues persones membres designades per les entitats sense afany de lucre que compleixin llurs funcions majoritàriament a Catalunya i que incloguin el desenvolupament de les activitats regulades per aquesta llei entre les seves finalitats estatutàries.

Les persones membres i la presidència de la Comissió Assessora són nomenades pel Govern, a proposta del conseller o de la consellera del departament de l'Administració de la Generalitat de Catalunya que tingui atribuïdes les competències establertes en aquesta llei.

4. La Comissió Assessora té les funcions següents:

- a) Emet informe preceptiu sobre les actuacions a què es refereix l'article 8.1 d'aquesta llei.
- b) Emet un informe anual d'avaluació de les actuacions realitzades.
- c) Emet els informes que li siguin sol·licitats pel conseller o per la consellera del departament de l'Administració de la Generalitat de Catalunya que tingui atribuïdes les competències establertes en aquesta llei.
- d) Formula les observacions i propostes que consideri pertinents.

5. La Comissió Assessora es reuneix, com a mínim, dues vegades l'any i, en tot cas, quan ho sol·liciti un terç dels seus membres.

Disposició addicional única

Les dades que en el moment de l'entrada en vigor d'aquesta llei estiguin incorporades al Cens de persones desaparegudes a Catalunya durant la Guerra Civil i la postguerra, creat en virtut de la Moció 217/VI del Parlament de Catalunya, sobre la recuperació de la memòria històrica, passen a integrar-se en el Cens de Persones Desaparegudes a què es refereix l'article 4.1 d'aquesta llei.

Disposicions finals

Primera

En tot allò no regulat per aquesta llei serà d'aplicació supletòria la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català.

Segona

El Govern ha d'aprovar les disposicions necessàries per al desenvolupament i l'aplicació d'allò establert en aquesta llei.

Tercera

Aquesta llei entrarà en vigor el dia següent de la seva publicació en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya.